

IN ACEST NUMĂR: O primejdie care amenință: de I. Agârbiceanu; Intâia iubire: de Horia P. Petrescu; Sonet: de Aurel Decei; Pastel: de D. Psatta; Opera poetică a lui Lucian Biaga: de Ion Breazu; Năpasta și Antonia la Milano: de Aurel Decei; Limba noastră: poezie de A. Mateevici; Dări de seamă: Luptele lui Mihai Viteazul, povestire de el însuși: de T. B.; Flori de-o zi: Bustul lui Coșbuc; Expoziția de pictură P. Capidan; Examenle Conservatorului; etc. etc.

COSINZEANA

REVISTA LITERARA SAPTAMANALA

DIRECTOR: * * ABONAMENTUL: * * BIROUL:
SEBASTIAN BORNEMISA * 300 LEI IN TARĂ — 600 IN STREINĂTATE * PIAȚA CUZA VODA 16

O PRIMEJDIE CARE AMENINȚĂ

de
I. AGÂRBICEANU

Am stăruit într'un articol trecut din această revistă asupra Evangheliei muncii, și am arătat ce nădejdi mari legăm cu toții de taptul îmbucurător că, de doi trei ani încoace, tinerimea noastră arată mai mult dor de munca decât înainte.

Știu că revista aceasta e citită de mulți tineri din Ardeal și Banat, și de părinții lor, intelectuali sau țărani fruntași ai satelor noastre. Deși problema pe care voiu pune-o în acest articol e dintre cele mai gingașe și mai greu de apropiat, cred totuși că va fi de folos dacă vom stăruii puțin asupra ei. Câteva elemente de serioasă gândire în legătură cu această problemă, cred că nu vor fi în detrimentul tinerimei sau a părinților.

Deși răul despre care vreau să scriu e subțochii tuturor, el nu a făcut până acuma subiect de preocupare în publicitate pentru nime.

E vorba de problema moralității tinerimei noastre.

Este în afară de ori ce discuție că nădejdea și tăria de mâine a neamului nu o poate da decât o tinerime harnică și muncitoare, care în aceeași vreme rămâne sănătoasă moralicește.

Înainte de unire tinerimea noastră universitară nu era așa de amenințată ca azi, cu pierderea sănătății morale, a curăției tineretelor. Puține cazuri am avut de jiri șubrede cari, ajunse în mediul orașelor mari, s'au cufundat în noroi. Erau ei mai pușini, și mai săraci, trăiau într'un mediu străin și dușmănos, așa că prilejul ispitei era mai rar.

Pe lângă aceste împrejurări intervenea și un alt motiv: la școlile

mari, înainte de unire, ajungeau de obicei, numai odraslele mai selecționate, ale familiilor fruntașe, de intelectuali sau de țărani.

Jertfele mari ce se cereau atunci pentru creșterea la universitate, nu erau în stare să le aducă decât familiile cari aveau o tradiție și națională, și etică, sufletele mai bine înzestrate.

După unire, — și faptul nu poate fi decât îmbucurător, — au umplut centrele universitare tineri din toate straturile sociale. Și nu numai băești. Din an în an procentul fetelor crește, așa că la unele facultăți ele amenință să fie mai multe decât tinerii.

Și unii și alții vin cu educația, cu pilda de acasă, și cine ar putea spune că această educație a putut să fie la aceeași înălțime în toate straturile societății? Ori că pilda de-acasă, și din mediul din care au venit, este aceeași?

În centrele universitare nu mai întâlnesc condițiile de trai și mediul strein și dușmănos al vremilor de dinainte de războiu. Dar nu se mai izbesc nici de principiile unei moralități mai bine definite. Vieța de după războiu, în toate țările, și mai ales la orașele mari, e caracterizată printr'o sălbatică năvală a patimilor, printr'o mică nebunie de-a petrece și de-a-și cheltui cu ori ce preț energiile vieții.

Nu e mirare că ajunse într'un astfel de mediu, tinerimea noastră poate ajunge repede la convingerea că a fi azi student ori studentă în România mare, însemnează a te arunca în libertate de vieța, așa cum văd pe alții că se bucură.

Cine nu știe că orașele mari sunt năvălitate de un mare număr de fete, care nici nu urmează la universitate sau la alte școli superioare, ci lucrează în birouri ca dactilografe, copiste, diurniste?

Și multe dintre ele nu au fost aduse de aspra necesitate a câștigării unei bucați de pâine, ci din dorința de-a trăi într'un oraș mare. Sunt cari au părăsit orașelele de provincie, și-au luat locuință în orașele mari, o slujbă oarecare, numai pentru că acasă nu puteau avea atracțiile pe care le poate da orașul mare.

E un fenomen asupra căruia nu a stăruit nime. E o migrațiune de tinerețe la orașele mari, care în condițiile noastre de trai poate să vadă urmările cele mai dezastruoase.

Dacă această tinerețe feminină ce năvălește dela satele și orașele din provincie în centrele mari, ca studente, dactilografe, slujbașe, ar rămânea tot așa de curată, tot așa de proaspătă, cum a venit, n'ar fi nimic de obiectonat, decât doar faptul că ni se crează un număr prea mare de proletare intelectuale.

Dar realitatea e cu mult mai tristă. Această „emancipare feminină” a început să facă la noi salturi mortale.

Sunt câteva cămine de fete în centrele universitare, cu mult prea puține pentru a cuprinde numărul mare care crește din an în an. Aici ele sunt totuși la adăpostul ispitelor pe care vieța unui mare oraș le poate aduce. Trăind în tovărășie, având bune îndrumătoare, ele pot să-și păstreze întreaga frăgezime a tinereții adusă de acasă, întreaga sănătate morală, nevinovăția și modestia.

Dar supuse tuturor ispitelor rămân cele cari n'au norocul să ajungă nici în cămin, nici la vr'o familie cunoscută. Fără nici o îndrumare ori pază, cu toate ademenirile subt ochi, câți părinți își dau seama la ce primejdii supun pe fetele lor? Sau cu ce liniște sufletească vor privi la fetele lor, dactilografe ori funcționare, părinții când abea le vor mai recunoaște, jărdate și tunse băește, îmbrăcate cu un lux pe cari bietele lor salarii nu au de unde să-l acopere?

*

Înainte de unire aproape n'am avut fete la universitate. Și celelalte neamuri locuitoare împreună cu noi, aveau puține.

Dar ori când și între ori ce împrejurări studenta se putea cunoaște dintre alte fete prin modestia ei, prin purtarea ei ireproșabilă.

Între studenți era un element de purificare. O stimau cu toții, și nevinovăția ei era mijlocul cel mai potrivit a deșeptă și în studenți gânduri curate, de adevărată cinstire a femeii.

Azi?

Cine mai poate deosebi, după vorbă, după port, pe atâtea studente de alte fete? Unde e, în multe cazuri, modestia tinereții feminine, sfiiciunea legată de păstrarea sănătății morale?

Ca dovadă supremă a situației unor studente de azi: unde e respectul cu care le încunjoară tinerii studenți? Mulți dintre ei sunt mai mult înfricați de cât încântați de tinereța feminină din jurul lor.

"A petrecel"

Iată o lozincă bună pentru îmbogățit război cari nu-s vrednici decât să-și cheltuiască averea și energia vieții, pentru a nu rămânea nici urmă de ei.

Dar tinerețea poate îmbrățișa acest ideal?

Și mai ales tinerețea noastră fete, cari năvălesc în orașele mari, pot să se închine acestel lozinci a vremilor isterice de acum? Ce-și pregătesc lor, și ce pregătesc neamului întreg?

Pierdută odată sănătatea morală, tinerețea nu mai valorează nimic. Nu mai fructifică nimic, nici pentru individ, nici pentru societate.

Florile veștede nu mai au preț.

Problema, cum am spus, e dintre cele mai gingașe. Dar ea trebuie serios cercetată de educatori, de părinți, ca și de tinerețe.

Întâia iubire

de

Horia Petra-Petrescu

Se întâlneau în fiecare Joi și țineau „Joi literare“. Tineri, veseli, sănătoși, fiecare pregătit din decursul săptămânei cu câte un grăunte bun pentru gușuliță, pe care-l oferea apoi cu mărinimie, cu dărnicie de inimă, pe altarul comun. Petreceau de minune, până când se crăpa de ziuă, câte odată povestind, fumând, jucând șah, loton, chiar cărți din când în când, uitându-se și în câte un fund de pahar, par'că s'ar fi refugiat pe insula fermecată, unde durerea este necunoscută, pe insula Cithera, cea nemurită pe pânză de zugravul francez.

Într'o Joi zise unul: „Fraților, mă plictisesc“.

— „Se poate?“, întrebă toți în cor.

— „Da, m'a cuprins plictiseala. Nu știți o medicină împotriva ei?“

— „Ba da. Ba da,“ răspunseră zece glasuri.

— „Bine. Spuneți-mi ce-i de făcut“.

— „Nimic mai ușor. Dăm viață nouă Jollor noastre literare“.

— „Cu ce?“

— „Luându-ne fiecare o însărcinare“, zise cel mai îndrăzneț decât toți.

— „...Termină-ți gândul“, zise cel plictisit.

— „Povestește fiecare, pe rând, întâia sa iubire. Dar sincer și neafectat. Așa, cum a simțit-o“.

Urmă o tăcere generală. Fiecare se gândea. Propunerea nu era de disprețuit.

— „E vorba cum povestești“, întrerupse unul tăcerea.

— „Și ce povestești“, altul.

— „În ce culori, cu ce temperament“, zise unul, plin de vervă în glas.

— „Cu ce inimă“.

— „Prinde ideia?“, întrebă propunătorul.

— „Prinde“, răspunseră toți în

cor.

— „...Dar o condiție“, tăie conglăsuirea unul, mai timid.

— „Care?“

— „Să domnească semi-întunecul în odaie. Să acoperim lampa, ca să fie dispoziția sufletească mai prielnică. Și-alta: Liniște, liniște completă“.

Camarazii răsăra:

— „Poți să o ai oricând“.

— „Și încă una“, se auzi altul, acesta om de spirit.

— „Da...“

— „Soiréurile noastre de Mădan, seria primelor iubiri, să o înceapă cineva cu o introducere. O introducere, care să fie cu consimțământul vostru, dragi prietini, o prevestire...“

— „Prevestire? A ce?“

— „Prevestire a celor ce vor urma“.

— „O invocare a muzelor și o prorocie dodonică?“, întrebă cel mai sfătos.

— „Ce-l mai lăsați să vă explice atâta?“, strigă gazda casei. „Ai venit cu ideea, pornește-o deci! Să te vedem! Ne aflăm în Florența cea pustie de ciumă. Mor locuitorii cu miile — străzile sunt pline cu conducte funebre. Fiecare își povestește prima iubire“. Gazda casei făcu întunec pe jumătate în odaie. Fiecare se așezase undeva, pe câte un scaun, în fotoluri, pe divan, pe taburele turcești, pe covorul persian din mijlocul odăii.

— „Începe!“ zise unul și fredonă câteva tacte din aria din „Povestile lui Hoffman“: „Întâia se chema Olympia!“ A mea nu se chema Olympia, fraților. Era și ea streină, dar nu era Olympia — era Rose, o franțuzoaică“.

— „E bine că ai făcut întuneric în odaie, căci altfel n'aș putea să povestesc. E ca o spovedanie. Un băiat de doisprezece ani crede că

a săvârșit un păcat de moarte și se uită în ochii confesorului său ca un osândit la ocnă, iar confesorul surâde, îi pune mâna pe moalele capului, îl pricepe prea bine în „sbuciumul“ lui sufletesc, și-i dă deslegarea „păcatului“.

„O să aveți o desiluzie — vă previn. Tema e: prima „iubire“. Iubire? A fost aceasta iubire? Dar o să ascultați și o să vă dați părerea. Eu dacă mă gândesc la viața mea trecută, dacă-mi întreb inima: Când ai bătut în apropierea unei ființe, afară de părinți, cu mai multă tărie?, îmi răspunde inima:

Rose... Rose Mouton.

„Acum, Rose, Rosa, e un nume prozaic în zilele noastre. Roza. Cutare jidovcuță grasă e Roza. Vinde salam și alte mezeluri în colțul străzii. Roza sună urechilor mele de astăzi ca numele unei roze cu petalele căzute, sau — în cel mai bun caz — o roză desvoltată, gata să se scuture.

Ce era pe-atunci Rose pentru mine?! Și Mouton! Mouton! Oaie, pe românește. Roza, oiță!

„O, dar aș fi vrut să vă văd în apropierea ei, atunci! Să o fi văzut cu ochii mei de copilandru de doisprezece ani. După ce ați citit, ca mine pe „Paul și Virginia“ și „Atala“ de Chateaubriand“.

„Așa îmi închipuiam eu pe Virginia — oricât m'ar fi contrazis realitatea.

„Trecând pe lângă Rose Mouton, pe care o văzusem pentru întâia oară pe o promenadă a băilor dela Tușnad, am tresărit ca prins de un curent electric, de mulți volți — nu mă pricep la electricitate, spuneți-mi câți volți voiți — și am zis în mine: „asta e Virginia!“

„Virginia mea era mai în vârstă decât mine cu cel puțin 6—7 ani. O fată sănătoasă, rumenă, sglobie, vioale, ca un argint viu. Venise cu mama ei, o văduvă naturalizată în Brăila, la băi și-și petrecea. Mamă-sa îi dase sfatul: fata mea, acum e timpul să fii veselă — fii veselă deci!

Un diavol de fată! Ochii negri,

SONET

*In visul cel mai drag al vieții mele
Mi-ai apărut senină și curată,
„Cum numa'n vis un înger se arată“,
Când lunecă, purtând făclii la stele.*

*Treceai, — dăioasă lună prin perdele;
O floare strălucindă și bogată,
De raze reci și albe 'mpresurată;
O rouă în potir de albăstrele.*

*Orbit de luminosul ochilor tăi cer,
Supus pe veci superbe renunțări,
Imi împăcam iubirea mea învinsă:*

*Cum lin treceai de dăioșie ninsă
Mă cufundam, o, sacru, dureros mister
Murind, ca rândunelele pe mări.*

Aurel Decei

ispititori, în cari dacă priveam mă cufundam ca într'un vârtej fără de fund, păr negru, buclat, care-i cădea pe spate — dar ce descriu eu aici?! e atât de banală descrierea mea, încât mi-e rușine că am încercat să descriu înfățișarea întâiei ființe femeiești, la care am ținut după mama. Închipuți-vă ce este mai frumos, mai plăcut unui ochiu și suflet omenesc și veți da de impresiile mele de pe atunci.

„Eram un copil slăbuț, bolnăvicios și vecinic dus pe gânduri. Nu mă jucam ca alți copii, în minge, în trântă, nu alergam la tennis, nici la croquet, ci mă plimbam cu oamenii mari, auzindu-le vorba cuminte și apăsată, sau mă pierdeam cu câte-o carte prin pădurile de brad, pline de miros de rășină din pricina soarelui binecuvântat, care cădea din greu peste brazii drepti ca lumânarea.

„Rose a fost întâia ființă, care m'a silit să ridic ochii de pe carte și să privesc la ea.

„Phrine, arătându-se senatului, n'a avut mai mare efect, decât n'a avut Rose în fața ochilor mei curați.

„Ceteam poezii, mai cu seamă acelea ale lui Eminescu, și-mi fremăta sufletul de jalea din ele. E

ușor cu puțință că a contribuit și constituția mea gingașe la starea mea sufletească — dar părerea mea era pe atunci că o dragoste numai nefericită poate să fie. Mă lăsasem dus de valurile de durere ale poeziei lui Eminescu:

*„Te duci și ani de suferință,
N'au să te vadă ochii-mi triști,
Inamorați de-a ta ființă,
De cum zimbești, de cum te miști“...*

fredonam eu, sau:

*„Să-ți cer un semn iubit,
Spre-a nu te mai uita?
Te-aș cere doar pe tine,
Dar nu mai ești a ta“...*

„Imi aduceam surâsul trist, eminescian, în colțul gurii și credeam — eu, copilul de 12 ani — că vârtejul sănătos al unei iubiri adevărate numai trist poate să fie.

„Și'n preajma ei cum mi se spulberau toate principiile! Cum dispărea tristețea din mine, cum eram altul, cu desăvârșire altul!

„Juca tennis Rose Mouton! Cu alții, firește.

„Eu eram prea mic, și nici nu căutasem să mă apropiu de ea, să-i vorbesc. Nu râdeți prietini, nu râdeți. Cu Rose Mouton n'am vorbit nici chiar o singură dată, oricât

v'ați bate jo!

Mi-ar fi părut o profanare să-i vorbesc. Mă uitam de departe la ea — și-mi cădea bine. O vedeam veselă, înconjurată de o grămadă de tineri, și nu vă puteși închipui ce se petrecea în inima mea, decât dacă o să vă spun că aș fi fost în stare, dacă mi-ar fi poruncit ea în clipa aceea, să mă arunc de pe Ludmilla, una din înălțimile Tușnadului, la vale, m'aș fi aruncat orbiș, fără multă vorbă. Timp fericit, când te poți sacrifica, cu trup, cu suflet, pentru o idee.

Juca tennis, nimic mai sglobiu, mai gingaș, mai ispititor decât jocul ei. Cum ridică cu raclia mingea, cum o arunca cu brațu-i încordat și gol până în cot, cum alerga cu piciorușele-i în pantofiori albi, cum sbura ca un fluture mare, alb, dintr'un colț al plasel tennisului, până 'n celelălalt, ca să prindă mingea, cum striga acel „Plait“ sau „Redy“, — undele de bucurie, de delir sufletesc mă cuprindeau cu tărie, încât nu mai știam pe ce lume sunt. Și ea, hoața, ea, șireata, știa că se uită cineva și că o urmărește cu ochii înflăcărați — căci arunca câte o privire, care ar fi aprins casa, spre mine, spre banca unde steteam ca împietrit.

„Aveam o șapcă albă de biciclist, un rând de haine de marină, albastre, și o pelerină largă, tot albastră-închis.

„Ea vedea că punctul alb: șapca albă, e acolo și mă chema cu ochii. S'au numai eu o talmăceam astfel? Ochii mei îi răspundeau: Rămâi, rămâi la depărtare! Așa mă simt de bine că te știu veselă!

Stam să rîd, să rîd cu hohot, stam să prind toată lumea în brațe, stam să mă ridic în slava cerului, ușor, liber, curat, mâinile întinse, vrînd să strîngă la piept toată făptura și focul acela mi-l răscolise Rose cu privirea ei.

„Câte odată îndrăzneam să mă apropiu de ea. Simțeam o furnicăre păuă în cel mai mic firicel de păr al capului. Imi venea să o mîngăi, să-mi plimb mâna pe mâinile ei,

pe creștetul capului ei, pe cozile ei pieptenate frumos și prinse în pantlîci late de moirée, îmi venea să mă arunc la picioarele ei Paul și Virginia! Ochii ei din apropiere n'aveau nimic din ochii Virginiei. Dimpotrivă. Erau ispititori, te îndemneau să te apropii, să iai lupta cu ei.

„Atunci mă depărtam repede. Inima îmi svâcnea, o auziam cum bate — iar Rose, ea rîdea, rîdea cu hohot. Nu era un rîs, care rănește, dar rîsul unei ființe, care se simte stăpână, care e fericită că pricinuieste tulburarea asta sufletească, rîsul unui, învingător.

O, dacă îmi reamintesc rîsul acesta, acum, după atîția ani, aflu în compoziția lui acustică tonuri de ale Manonei Lescaut, și de ale seducătoarei Carmen, în miniatură, firește, atunci însă, atunci, era rîsul acesta întrebarea, care mă pune pe frigare, întrebarea pusă de sfînx.

„Pentru întâia dată căutam doară să sparg nuca amară a dragostei. Și nuca aceasta era greu de spart. Se năștea în mine trebuința de a ține la o ființă femeiască. Era sosită clipa când buzele mele cereau să rostească întăiul cuvânt de mîngăiere. Era momentul sfînt când te avâți pentru cea dintăie dată, tu, biet muritor, către *idealul* femeiesc, după cum îl visezi tu, mai curat și frumos.

„Și Rose rîdea triumfătoare, fiindcă mă știa cucerit. Locuia într'o vilă în nemijlocită apropiere de promenada principală. „Casele roșii“ le ziceau celor două vile, cari, ca niște surori, se scâldeau în soare, de dimineața până seara. Intr'una din vilele acestea avea mama Rosei Mouton locuința, cu un balcon. De câte ori am trecut pe acolo! Rose avea o oglindă de mână, de care nu se despărțea bucuros. Când mă vedea de departe, arunca, în semn că m'a zărit, razele oglinzii spre mine. Și cât mă apropiam, cu atât se juca mai mult cu mine, plimbînd oglinda și luminînd, când mâinile, când creștetul meu. Un re-

flector, care-și caută prada în noaptea neagră! Aici un focar, care-și caută și el prada — prada fericită.

„Eram în cerul al 7-lea! Inchi-deam ochii de fericire. Strîngeam mâinile pumn. Simțiam cum s'a aprins o vălvătaie în pieptul meu — să fi venit focul din focarul oglinzii franțuzoaicei din balconul „Casei Roșii“? O, de sigur! Ea mi l-a aprins. N'aș fi schimbat cu Croesus!

„Nu mă mai recunoștea mama. Sările, ceream să mă duc în salonul de cură, după cină. Lucru nemai auzit mai'nainte! „Ce să faci acolo?“ Să ascult muzica și să mă bat ca *confetti* și *coriandolli*.“ Era la modă bătaia de *confetti*.

„Mama în îndeplina vola bu-curoasă. Rămânea acasă cu alte prietene, și mă lăsa să merg.

„Sărî neuitate! Imi dam pelerina peste umeri, așa, ca un brigand corsican, îmi strîngeam bastonul — căci aveam baston! — mai tare în mână și o porneam la drum. Cumpăram mai întăi o jumătate chilogram de *confetti* cu o coroană, luam *coriandolli* mai multe zeci de fășii — și, ascunzându-le sub pelerină mă duceam în pavilionul de cură.

„Aici cina ea, înconjurată de cinci-șase tineri veseli, buni de gură, dansatori excelenți.

„Invidie? Gelozie? Mă frămîntau câte odată, dar nu mult. În nevinovăția mea eu nu ceream doară nimic, nimic dela Rose, decât să fie veselă, să-și petreacă, să arunce din când în când și spre mine o privire, în treacăt. Fire de Othello n'am avut niciodată — nici chiar o picătură de sînge de-a lui.

„După ce cinam începeam plimbările. Prin parc și prin pădure. Incepea adevărata mea viață. Ce prozaică, ce arhibanală îmi pare astăzi bătaia de *confetti* — și cât farmec îi împrumutam la vârsta de 12 ani!

„Alergam pe urma ei și o bombardam.

„Odată, când mă pregăteam să mă privească iarăși cu oglinda ei de pe balcon, am văzut că se oprește hamalul „Caselor roșii“ înaintea caselor lor și că duce ceva la gară.

„Pleacă!“, mi-a fulgerat prin inima.

Am stat pe loc, fiindcă mi s'a făcut negru înaintea ochilor. Apoi am mers spre gară, cu capul în pământ.

„Erau acolo, ea, mama ei, sora ei mai mică — tinerii curtezani. M'am ascuns în mulțimea oamenilor. Ea râdea sgomotos. Avea o haină de călătorie, care-ți dădea îndată de gol pe franțuzoaica. Flori din belșug — nu mai avea unde să le pună. Și un surâs triumfător în colțul gurii — surâsul, care m'a subjugat și pe mine de atâtea ori.

„Am avut noroc cu lumea cea multă, căci altfel m'aș fi dat de gol. Inima îmi bătea să-mi spargă coșul pieptului. Mă călcau călătorii pe picioare, mă împingeau încolo-încoace — eu lăsam să se întâmple toate, dându-mă în voia întâmplării.

„Escursia până la gară era pentru oaspeții Tușnadului pe vremea sosirii trenului de seară o petrecere ademenitoare și mai cu seamă acum, la sfârșitul sezonului, alergau toți, cu mic cu mare, să-și ia rămas bun numărând pe ceice plecau și pe ceice rămâneau încă.

„Se împuțina lumea pe zi ce merge — eu crezusem că Rose va rămânea vecinic în Tușnad. Să mă despart de dânsa? Dar era un lucru peste putințele omenești! Așa ceva nu-mi puteam închipui!

„Cum stam amărât, cu sufletul la gură, aruncând ochii spre societatea din jurul ei și mai cu seamă spre ea, care se urcase ușurel, ridicată de subsioară de doi cavaleri, în vagonul de clasa a doua și povestea vesel din fereastra vagonului — am simțit cum îmi dogorește fața, ca și cum ar fi fost lângă focul celor 12 luni, la care rătăcise păstorul din poveste.

„Vasăzică mi se năruiau iluziile! Rose, întruparea visurile mele, pleca! Dar bine, atunci, cum am să mai

PASTEL

*E noapte albă,
Stelele-s salbă,
Picuri de rouă
Ca lacrimi plouă
Pe flori de nalbă!*

*Cântă zefirii,
Plâng trandafirii,
Inima 'mi scaldă
Ca raza caldă
Vraja iubirii!*

*Luna-și răsfrânge
Fața de sânge
Și 'n fund de ape
Cercând să sape
Bujorii-și jrânel!*

*Cad nouă stele
Albe mârgele,
Și 'mi lasă chinul,
Ducând seninul
In drum cu ele!..*

*E noapte albă,
Stelele-s salbă,
Picuri de rouă
Ca lacrimi plouă
Pe flori de nalbă!*

D. Psatta

respir, cum am să mai mănânc, cum am să mă mai plimb prin parcuri?! Și voi mai putea ceti despre eroine de romane ca să mi le pot închipui mai apoi aievea?

„O, râdea Rose, râdea, și își făcea de lucru cu plasa din apartamentul ei, în care adunase o grădină întreagă de flori. Capul mamei ei apărea, din când în când, mai în fund, cu expresia fericită întâipărită pe față: „bravo! fata mea! Știu că ți-ai petrecut bine sezonul! Halal de tinerețe! Așa înțeleg și eu viața!“

„Dar n'aveam eu ochi pentru mama Rosei, îmi luam toate puterile să nu țip de durere, luându-mi rămas bun de departe dela ea — când deodată, fără de veste, mă prinde cineva de mână.

— „Tu aici?“

„Era mama, mama mea. Venise cu câteva prietene la gară, să-și mai treacă de urât.

„Am tresărit, ca un hoț prins cu

ocaua mică. Mama s'a speriat când mi-a văzut fața. Eram roșu, înfierbântat, cu ochii 'n pământ.

— „Ce ai? Ești bolnav?“

— „Nu. Lasă-mă.“

Nu pricepea nimic. De ce îndărătnicia asta inexplicabilă la mine?

— „O să trimit după medic.“

— „Lasă-mă. N'am nimic!“

M'am smuls din îmbrățișarea ei, — am dat la o parte mâna ei, care-mi pipăia pulsul.

„Deodată a stat pe loc. Ochii i-s'au oprit asupra vagonului. Acum pricepea situația: vedea pe Rose în pervasul ferestrii și — instinctiv — simția că întreg sbuciumul meu sufletesc este din cauza plecării ei. Nu-mi spusese nimic mama până atunci, dar înțelegeam eu prea bine că ochii ei de mamă mă descuseră de mult.

„Nu și-a putut reținea un surâs în colțul gurii. Eu i-am prins surâsul și am stat ca împietrit. Cine îmi adusese în cale pe mama tocmai în clipele astea scumpe, scumpe ca spațiu? Fiecare clipă plătea doar câte o comoară întreagă!

„Rose aruncase ochii, într'aceea, și m'a zărit. Sglobie, ca totdeauna, mi-a arătat florile pe sub ascuns, așa, cum știe să le arate o fată, când și-a pus ceva nepermis în cap. S'a uitat mai apoi la oglindioara ei — oglinda, cu care mă urmărea ea de atâtea ori. Cu racheta de tennis, pe care o avea împachetată în tocul ei, dar pe care o scosese fâiă să se sinchisească de lume, trimise câteva rose domnilor de jos, par'că ar fi aruncat câteva mingi, cu acel iresistibil „Plait“!

Dar n'am mai avut vreme să-i admir mult jongleriile — fiindcă trenul fluieră lung și se puse în mișcare. La început încet de tot. Călătorii și ceice-i petreceau deteră un țipet — țipetul celor, cari se duceau spuneau: s'a sfârșit! al celor ce petreceau: la revedere!

„Rose râdea, râdea și începu să fluture cu batista, o batistă mică, albă, numai dantelă și — stau să jur — numai miros de parfum de

viorele.

„Mama privea la mine și — își mușca buzele să nu isbucnească în râs. Eu eram ca scos din fire. Cu ochii plini de lacrimi.

— „Ce ai? Ce ai?“, mă întrebă mama odată. Dar eu m'am smuls din brațele ei și-am fugit, da, am fugit până spre înălțimea de pe care poți vedea cum trece trenul spre valea, care se îngustează, pe lângă Olt, ca să se piardă mai apoi în pădurea de brazi.

„Rose era încă tot la fereastră. M'a zărit. Fiutura din batistă, vântul i se juca cu cărlionții părului ei de pe la tâmpile — și — o văzui prea bine, da, o văzui prea bine, îmi trimise o sărutare, acuma de adio, când știa că n'avem să ne mai revedem.

„Eu stam ca un osândit la ocnă, cu degetele înfipite în batistă, cu ochii plini de lacrimi, cu întreagă viața mea de copil de 12 ani în căutătura ochilor, ca și când aș fi vrut să i-o dau întreagă, să o ducă acolo unde se ducea ea.

„Trenul dispăru printre brazi. Nu o mai zăream. Am plecat capul.

„Atunci, fraților, am simțit pentru întâia dată ce vasăzica durerea despărțirii! Atunci m'a durut inima și i-am simțit bătăile cu tărie și m'am întors spre casă ca musulmanul, care a plecat spre Mecca, orașul visărilor sale, dar e silit să se întoarcă înapoi, fiindcă îi este frică să nu sufere naufragiu așteptările sale și de aceea se întoarce, încet, cu capul în pământ, fără să fi călcat pământul fâgăduinței“...

„De atunci de când am ținut la Rose, e, multă vreme. Am mai fost prin Tușnad de nenumărate ori. Pe ea n'am mai întâlnit-o. Cine știe ce neguțător bogat, grec sau francez va fi luat-o de nevastă în Brăila sau Galați. „Casele roșii“ au ars până la pământ într'o iarnă, încât nu mă pot opri acum pe dinaintea balconului, de unde arunca Rose razele desoare cu oglingioara, totuși mă opresc din când în când și-mi zic: iacă aici au fost „casele roșii“, unde locuia Rose. Și mi se

pare atunci că sunt iarăș copilul de 12 ani, care nu a îndrăsnit nici chiar să-și agrăiască idealul“...

Povestitorul tăcu.

Făcură lumină în odale. Se aștepta la observații malicioase, la înțepături. Nimic din toate astea. Doar un Craidon, dacă-l privi cu coada

ochiului, par'că i-ar zice: omul ăsta a fost cu nasul în nori. Ce fericire că nu i-am urmat!

Un camarad al povestitorului s'a apropiat de el și i-a strâns mâna:

— „Te pricep“...

Praga, 1917.

Opera poetică a lui Lucian Blaga

Inviere; Sfârșit.

de ION BREAZU

Am remarcat adeseori în decursul acestei analize varietatea și nou-tatea de expresie a lui Lucian Blaga. Dela întâiul volum de poezii, până la ultimă dramă această expresie nu s'a repetat nici odată. Viziunea plastică își primea totdeauna hrană dintr'un sol nou; solul acesta îi determina selecțiunea imaginilor și vibrația ritmului.

Intr'unul din sugestivele sale eseuri, Lucian Blaga arăta, cum chiar această varietate și originalitate a expresiei, constituie deosebirea fundamentală dintre arta vremurilor de azi (indeosebi expresionismul) și romantism, de pildă. Sufietul artistului sfințește subiectul care cade în raza sa de creație. Romanticilor le trebuia, în primul rând, subiecte mari, cosmice; artistul de astăzi transfugurează realitatea fie ea cât de banală.

Solul nou, care dă hrană expresiei în această pantomimă, îl constituie folclorul național. Imaginile cari se perândă în ea sugerează o atmosferă de basm românesc. Atmosfera aceasta nu poate fi umplută decât de valurile, mult mai încărcate de mister, ale muzicii. Imaginile, gesturile personajilor sunt nește portative pe cari un compozitor, pătruns de ritmul intim al folclorului muzical românesc, își va putea atârna notele unei tot atât de originale bucăți de adevărată muzică națională.

O mamă își mărită fata după un flăcău bogat dintr'o țară îndepărtată cum numai în basm se poate închipui: „(Bogătașul) pare a veni mai departe decât peștorii din poveste, adecă de peste nouă hotare și cel puțin o apă cu prăsilă de bălauri“

(p. 94). S'fietul, împletit cu al ei, va fi rupt de lângă ea, lăsând-o pradă unui dor crud.

O ciumă fantastică a secerat toate viețile din satul unde a rămas mama cu dorul. Ea nu poate muri până când nu-și va revedea fiica. Dorul ei e atât de viu rostit de întreaga ei ființă, încât și idiotul satului, singurul care a mai rămas în viață, îl înțelege. Dorul acesta o îndeamnă să blesteme pe Constandin, fiul care a îndemnat-o să-și înstrăineze fata: „Din mormânt să ieși și să-ți faci sicriul cal și vâlul de pe față să-ți-l faci șea. să-mi aduci pe Voichița.“ (p. 100).

La Voichița acasă mare chef. Prietenii cari se întrec în dansuri cari de cari mai grotești, nu pot învinge însă nostalgia Voichiței. La fereasta verandei unde fierbe cheful apare deotată Constandin, trimis de blestemul mamei după sora lui. Voichița se supune poruncii fratelui: „Faptelor în cari se amestecă și puterea morților, nu le mai opune nimenea nici o rezistență“ (p. 107).

În zorile Invierii sosesc amândoi în satul mamei. Credincioșii așteaptă întâmplarea minunei. În acelaș timp când preotul bate în ușa bisericii bate și Voichița în ușa mamei, închisă în casă ca'ntr'un mormânt. Abia la a treia bătăie ea apare în prag. În brațele fiicei își poate da, în sfârșit, sufletul. Din mormântul chinuitor al dorului a înviat și ea — pentru viața cealaltă.

Liniile basmului sunt de o simplitate primitivă. O poveste ca toate poveștile, în care dorul ia proporții fantastice, e poleită cu o pulbere de imagini de o rară putere de su-

gestiune. Misterul care e tănuț în ea numai gestul și mai ales, muzica, îl vor putea evoca în întregime.

Iată câteva exemple de astfel de sugerări muzicale:

„Voichița

coboară tânără din pridvor în curte. Iși stăpânește un tremur; întreagă e o așteptare. Clipa e sărbătorească prin ceea ce poate să aducă.“

(p. 89).

Prin satul bântuit de ciumă:

„Un șuer străbate vămile văzduhului. Peste sat trece personificată ciuma cossașă, călare pe-o reptilă uriașă cu solzi galbeni și verzi, ochi roșii și cu aripi de lăcustă enormă.“

„Șuerul s'aude tot mai departe. Apoi iarăși liniște.

Se'ntunecă. Luna se ridică fantastic de repede de după deal. Liliaci sboară în jurul ei atingând-o cu aripile. Luna urcă, urcă, ajunge în zenit, coboară, dispăre. Accelerarea cu totul neobișnuită a acestui eveniment cosmic dă impresia că o catastrofă ireparabilă s'a întâmplat, scoțând însuși timpul din ritmul său normal. Stele se întretaie căzând peste sat, ceea ce trezește în câni groaza metafizică de existență: în depărtări ei bat neliniștiți. În timpul acesta muzica ce se face duce pe cealaltă lume sufletele morților. Zarea începe iarăși să se limpezească. Stelele mor în lumina străină a zorilor.“

(pp. 98—99).

În noaptea Învierii:

„Toaca

își vâcnește toate variațiile posibile în aparenta ei monotonică.“

„Din Biserică

se aud mai vag decât o adiere cântări, cu întreruperi în timpul cărora, fără a fi auzit, se ghicește glasul preotului.“

(p. 108)

Etc., etc.

*

Intrând în literatura noastră cu un chiot vesel și sălbatic în fața vieții (*Poemele Luminii*), Lucian Blaga s'a lăsat mai întâiu răpit de toata beția acestui veșnic izvor de creație, transportându-ne în epoca și mediul în care el a zburdat mai liber (*Pașii Profetului*) După ce a dat acest

tui principiu al vieții nestăvilite, o aureolă de mit și l-a transpus în solul local (*Zamolxe*), în fața lui au început să ridice drepturile veșnice ale spiritului. Am asistat mai întâiu la sfășierea sufletească a omului de astăzi, în sufletul căruia toate minunile și-au frânt aripile (*In marea trecere*), pentru ca să trecem mai apoi la ciocnirea dramatică între cele două principii (*Tulburarea Apelor*). Ciocnirea dramatică între aspirațiile ideale și senzuale ale ființei omești au fost privite apoi la lumina unui principiu psihologic modern (*Daria și Fapta*).

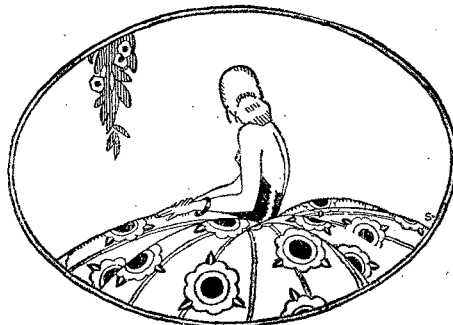
Dela personalismul svăpăiat al întâielor opere, poetul a evoluat către nimicirea de sine, care se accentuează tot mai mult și în ultimele poezii ne adunate încă în volum.

Acestea ar fi liniile largi ale ideologiei lui Lucian Blaga. Operele acestea sunt tot atâtea drumuri deschise, pentru o evoluție viitoare. Fiecare ne aducea o surpriză în fondul și forma ei. Surprizele acestea se vor înmulți; puterea de creație, dovedită până acum ne face să sperăm aceasta.

Această ideologie a prins trup într'o gamă de expresie pe care o putem socoti printre cele mai originale, și mai artistice ale literaturii noastre. Metafora și ritmul, ajutate de o bogată invenție de limbaj, au colaborat la superba originalitate a acestei expresii.

În analiza care s'a perândat în paginile acestei reviste am încercat să descifrăm, într'o continuitate, atât adâncimile fondului cât și varietatea și arta expresiei.

Nu ne facem iluzii de a fi spus tot. Ne-am mulțumi însă cu un singur rezultat, pe care ni-l doriam și în introducerea acestui studiu: de a fi coborât înaintea ochilor intelectualității ardeleni arta celei mai puternice personalități poetice care s'a desprins, după războiu, din mijlocul ei.

LIMBA NOASTRĂ

*Limba noastră-i o comoară
În adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.*

*Limba noastră-i limba sfântă,
Limba vechilor Cazanii
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor țărâni.*

*Limba noastră-i numai cântec
Doina dorurilor noastre:
Roi de fulgere ce spintec
Nouri negri, zări albastre.*

*Limba noastră-i graiul pânii
Când de vânt se mișcă vara,
În vestirea ei bătrânii
Cu sudori sfințit-au țara.*

*Limba noastră-i frunză verde,
Sbuciumul din codrii veșnici,
Nistrul lin ce'n valuri pierde
A luceferilor sfeșnici,*

*Limba noastră-i vechi izvoade
Povestiri din alte vremuri
Și cetindu-le nșirate
Te'nșiori adânc și tremuri.*

*Limba noastră-a fost aleasă
Slavă să ridice 'n ceruri,
Să ne spuie 'n hram și-acasă
Veșnicile adevăruri.*

*Limba noastră-i foc ce arde
Într'un neam ce fără veste
S'a trezit din somn de moarte
Ca viteazul din proveste.*

*Inviați-vă dar graiul
Ruginit de multă vreme,
Ștregeți slinul, mucigaiul,
De uitarea 'n care geme.*

*Strângeți piatra lucitoare
Ce din soare se aprinde:
Veți avea în revărsare
Un potop nou de cuvinte.*

*Nu veți plânge-atunci amarnic
Că vi-i limba prea sărăcă
Și-ți vedea cât îi de darnic
Graiul țarei noastre dragă.*

*Limba noastră-i o comoară
În adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.*

A. Mateevici.

IN LOC DE CRONICA DRAMATICĂ

NĂPASTA și ANTONIA la MILANO

Italia modernă unde fierbe imperialismul mussolinic, unde se resimte această impetuositățe a politicianismului epic până în câmpiile calme ale literaturii, își deschide toți ochii spre toate țările, — fie spre a impune, fie spre a absorbe. Iar noi, zvârliți de soarta istorică pe stâncile Carpaților, strămtorați de Slavi, de Fino-ugrici, de Germani, deși o „soră“ mai mică, mai delicată a masivului romanic din Occident, am fost tratați mașter de toată lumea. Sub acest aspect, numai, își închipuie Italianii că viețuim: cu o osatură latină, dar cu inimă slavă plus alte combinații, (ca și când ei n'ar fi rezultatul unui amestec și mai multicolor de băștinași și năvălitori!)

Se tot vorbește de „apropieri culturale“, dar ele rămân încă în domeniul utopiilor. Pozitiv nu s'a făcut nimic până acuma. Ajunge să ne restrângem la teatru. Acest gen literar, care rezumă și emoționalitatea, și ideologia și credințele, ... cu un cuvânt stadiul de evoluție la care a răzbit un popor, suna a gol când se aducea în legătură cu neamul nostru. Nici-o piesă românească n'a fost tradusă în limba lui Dante.

Prima traducere este — dacă nu ne înșelăm, — *Năpasta* lui Caragiale, făcută de dș. *Maria Smigelschi*, în colaborare cu Reto Roedel. Serioasa revistă scenografică din Milano: „Teatro“, în No. 4, a. IV, (Aprilie, 1926) aduce această tălmăcire, cu titlul „Lo Scempio“, (Măcelul. Pe scena maghiară din Cluj anul trecut fusese: Szemet szemért, fogat fogért), unde stilul nervos, lapidar — fără arabescuri, atât de plăcute Italianilor — al lui Caragiale e redat inteligent. Limba italiană în care se exprimă atâtea patimi câți oameni, în care sa scris — de o pildă —: „Cavaleria rustică“ din arzătoarea Sicilie a lui Verga, se pretează foarte bine la această capodoperă. Firește, jucată pe scenă, de artiști buni, ar pune în evidență fiorul tragic, care poate nu scormonește adâncimile sufletului unui cetior. Termenii pur românești au corespondenți în terminologia țărănească italienească. Și, aici trebuie făcută o remarcă: poate o altă piesă, modernă, de autori în vogă astăzi la noi, n'ar fi prins la Italianii deprinși cu opere mari,

„universale“. *Năpasta*, prin „specificul național“, prin abilitatea tehnică, prin caracterele — căci se poate vorbi de caractere aci — e mai accesibilă unei simpatii adeverate. Că există puncte de atingere între atmosfera dramatică a *Năpastei* și între preferințele italienești, o dovedește articolul lui Reto Roedel: „Teatrul român și I. L. Caragiale“ — desigur ticluit după indicațiile dș. M. Smigelschi: — „Este în dramă un punct negru — păcatul — și împrejurul lui își deapănă personagiile urzeala: firele se desfășură, se aleg, se răsucesc, la început liniștit, pe urmă repezi, apoi vijelioase, fără respirație, de și în cursul lungilor monoloage în cari se complac aceste personaje bătrâne de treizeci de ani; monoloage active, dense, sentențioase, amintindu-l pe Shakespeare!“

Piesa n'a fost jucată încă. Dar, după toate aparențele, va fi jucată. Astfel, traducerea aceasta slujește la o cunoaștere reciprocă mai mult decât o sută de banchete internaționale prodigios de scumpe în cutare oraș elvețian.

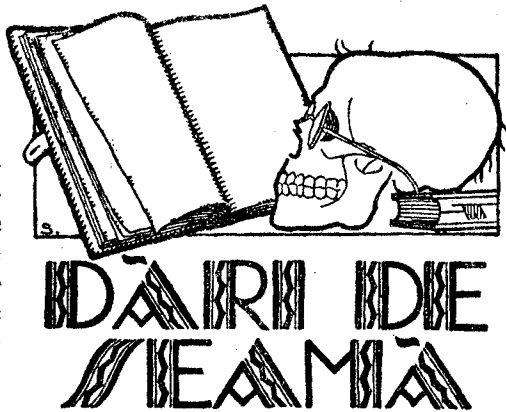
Am dori ca această operă să nu se oprească aci.

*

Găsim că e oportun să mai notăm aici un lucru: insuccesul *Antoniei* de M. Lengyel, tot la Milano. „Corriere della Sera“ (3. VI. 1926) relatează aceste lucruri, după povestește conținutul piesei: „...însă comedia, lungă și dezarticulată, cu pasagii năucitor de grăbite, sumare și acrobatică, este impregnată de un *pathos* convențional, frământată cu mici spasmi sensuale și cu mici melancolii retorice, cu lirism de bufonerie și cu idealitate de café-concert... Nimic intim, simțit, simplu, original; o mică invenție care se astâmpără și se evaporează într'un pitoresc provincial... Publicul n'a primit bine comedia“. Au fluierat-o! Au aplaudat numai pe actriță care și-a pus „toată pasiunea posibilă într'o comedie așa de vacuă și de superficială“. Totuș, a doua seară s'a repetat.

Cei cari au văzut-o jucată la Cluj, sau în turneul prin Ardeal, pot să-și confrunte părerile lor cu ale Milanezilor!

Aurel Decel

LUPTELE lui MIHAI VITEAZUL povestite de el însuși

—Bibl. populară a Asociațiunii No. 137—

Am încrestat totdeauna cu bucurie în coloanele acestei reviste orice semn de activitate rodnică a vechei noastre „Astre“.

Publicațiile ei și în special biblioteca-i populară ne-au interesat totdeauna. Dacă uneori, ca anul trecut când se publicau în această bibliotecă *populară* o mulțime de chestiuni științifice din domeniul subconștientului bunăoară, ne-am arătat nemulțumirea de altă dată dinpotrivă am aplaudat din toată inima. „Povestea vieții lui V. Alexandri“, și acum în urmă „Luptele lui Mihai Viteazul“ sunt fără îndoială două lucrări potrivite pentru această bibliotecă.

Dela Voevodul Mihai Viteazul se cunoștea un singur „Memoriu“, adresat lui Rudolf al II-lea în anul 1601. Nu de mult în arhiva statului din Florența s'a mai aflat un alt memoriu în care sunt povestite toate faptele lui Mihai dela urcarea lui pe tron până la 1600. Adresat și acesta „Preavestitului și preacinstitului domn și stăran“ al său, împăratului Rudolf al II-lea, acest memoriu după toate aparențele a fost dictat de însuși Mihai-Viteazul, fiind o „tălmăcire imediată“ în limba italiană. Din acest motiv, importanța lui apare evidentă.

Povestirea, însăși pe scurt în linii simple și naive uneori, toate luptele lui Mihai până cu un an înaintea morții sale, evocând în șirul lor evoluția ascendentă și în urmă prăbușirea Voevodului, ambele tot atât de grandioase pe cât de repezi. Spiritul vremii, reiese clar, cași din toate actele lui Mihai și din acest memoriu al său. Atături de credința în Dumnezeu pomenită totdeauna cu evlavie, apare viziunea sângeroasă a uciderii, povestită ca un lucru natural. Memoriul încheie

asfel în puținele lui pagini povestea unui avânt oprt prea de vreme în sboru-i către glorie. „Astra“ a făcut un lucru bun și un act de pioșenie totodată, publicând în biblioteca-i populară acest memoriu. Impărțit poporului, la viitoarele serbări întru amintirea lui Mihai Viteazul, el e mai bine-venit ca oricând. Traducerea și introducerea succintă a prietenului nostru A. Decei e făcută într'un stil ușor și o limbă curgătoare.

Pentru sinceritate care respiră din el și pentru durerea izvo-rită din desiluzia ce-a simțit-o Mihai Viteazul când creștinătatea pentru care a luptat s'a ridicat în potruiva lui, reproducem următorul pasagiu:

„Acuma am ajuns la acest sfârșit, pierzând tot ce câștigasem din zilele tinereții până la

bătrânețe, și țări și averi și soție și copii; și dacă le-ași fi pierdut din cauza duș-manilor, sau dacă mi-ar fi fost luate de dușman, nu m'ar durea atâta cât mă doare fiindcă au fost făptuite de aceia dela cari nădăjduiam și așteptam ajutor și rază; dar, Dumnezeu le vede. În vremea aceasta oricine poate vedea că n'am cruțat nici cheltueli nici osteneală, nici sânge nici propria-mi viață, ci am purtat răz-boiul foarte mult timp, cu sabia în mână însumi, fără ca să am nici fortărețe, nici castele, nici orașe, nici cel puțin o casă de piatră, unde să mă retrag, ci abia una singură pentru locuință. Și fiind eu din aceste țări îndepărtate și necunoscute, nu am pregetat să mă alătur cu puterile mele și cu cheltueli enorme la creștinătate și nu am fost cunoscut de nimeni și nici nu le-am făcut îndemat de cineva, ci spre a căpăta și eu un loc și un nume în creștinătate am părăsit toate priete-niile ce le aveam.

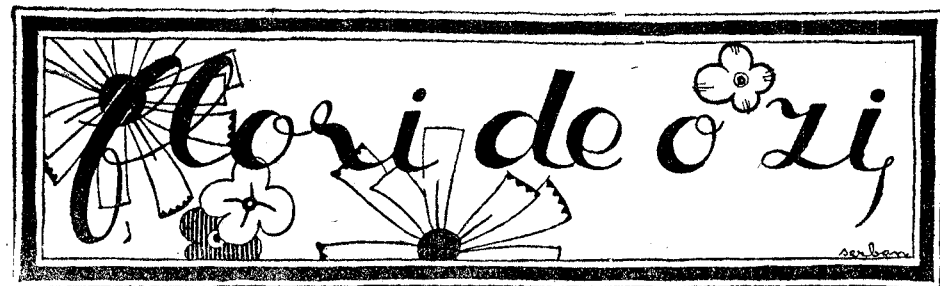
Astfel rog toată creștinătatea să-mi stea într'ajutor, căci am pierdut tot, și țări și averi și soție și copilași și în sfârșit tot ce avusesem pe lume“. T. B.

mântarea ei cu pumnii spiritului său — deobiceiul impresionantă, când nu e magnifică. Primii sunt aceia cari au început să lucreze de pe cărți postale ilustrate, și nu au deschis ochii spre realitatea pe care călcau. Raportând acestea la actuala expoziție găsim pictura dlui P. Capidan urmând linia ultimă. O preocupare de a arunca vâlul artei peste subiectele inspiratoare, se desprinde clar din toate tablourile, aproape. În acest chip multe din ele înfruntă un simț critic; afară de câteva „naturi moarte,“ vârâte în câte un colț al salei, spre a umplea tot pă-retele: niște mere, sau niște sticle cu apă, care par împrumutate dela vreun munte de pietate, unde le-a lepădat cineva căruia-i trebuiau bani. Majoritatea sunt portrete (ex Bă-trânul turc) sau vederi din Mace-donia sau Constantinopol, intere-sante întrucât aduc în Cluj un suflu de orientalism, luminos sau mistic, cald sau nostalgic, tratate în ma-niera lui Kimon Logh', un Grec românizat. Linia desenului este absorbită de nuanță. Planurile pei-sagiilor rotunjite și încadrate în masa colorii. Câteva compoziții în stil vechiu: 62, 63, o bătrână tur-coaică cu fata ei, ambele în negru dureros. Sau Christ pe cruce (No. 72), lucrată conștiincios, învăluită în misterul nopții fatale, în care sufletul Lui a zburat la cer, în du-rerile trupului chinuit. E bine înțeles sentimentul trecerii în etern prin neaccentuarea materiei. Vederile din parc redau tot farmecul și banali-tatea specială a acestui loc de re-fugiu al biurocraților clujeni: Toamna în parc e înlănțuită cu efect; tot așa și parcul noaptea unde fumuriul penelului dsale este întrebui-nțat cu pricepere. Lipsurile de ana-tomie: No. 24, cadâna goală în fața pașei, i-ar putea fi un memento pentru ocolirea acestor tablouri și mărginirea la portrete sau la pei-sagii, în cari excelează.

*

Examenle de fine de an ale Conservatoarelor sunt în primul rând o verificare a capacităților profesorilor, și numai în al doilea rând o satisfacție a elevilor, sau o de-lectare a publicului. Căci deobiceiul talentele mari se impun dela sine, fără recomandăția acestei probe.

Absolventele din acest an s'au prezentat foarte bine ca instrucție, și promițător ca posibilități de des-voltare ulterioară. Clasa de canto (Lya Pop) a format trei voci feminine

Bustul lui Coșbuc. În dimineața zilei de 20 Iunie se va desveli în grădina liceului din Năsăud, bustul — pare ni-se întâiul până acum — al vigurosului rapsod ardelean, George Coșbuc. Viu încă în conștiința și pe buzele unui neam întreg, numele lui aspru și sonor ca o cădere de apă din munții lui dragi, va trece, amintire scumpă, din gând în gând, din gură 'n gură, între dârzii grănicerilor năsăudeni cariși arată astfel recunoștința față de acela pe care în justificata lor mândrie îl numesc „George-al nostru“. Poate nicăiri ca în Năsăud — târgușor țărănesc cu zumzet plin de carte și cu bogată tradiție culturală — nu a fost mai nimerit un bust lui Coșbuc. În sânul a lor lui, cari l-au iubit, pe locurile copilăriei sale sburdalnice și-a întâielor avânturi sufletești. În-tre țărani pe cari i-a cântat în versurile lui pline și sănătoase, amintirea feciorului popii din Hordou printr'o icoană în bronz, însemnând oarecum geniul locului, e un gest nobil, vrednic de numele mândru al grănicerilor. În jurul lui se va aduna nesfârșitul alai din „Nunta Zamfirei“ cu cântece și chlote găl-găitoare de bucurie, și ochii sfetnicului „bătrân ca vremea“ din

„Moartea lui Fulger“ se vor umezi de duiosia unei lacrimi calde. Chiot plin va răsuna prin văi și sufletul larg al „poetului țărănimii“ va pluti blând peste locurile-i dragi, de-odată cu răsuflatul încet al boarei mun-ților. Frumusețea clipei va înstă-pâni inimile în bătaia aceluiaș ritm și glasuri calde vor evoca însem-nătatea lecuitoare a poeziei lui Coșbuc. Ceace va lipsi va fi cartea cu poezii grănicerești promisă de grănicerul Coșbuc, și despre soarta căreia întreba odată dl Șotropa în „Transilvania“. Dar suflet nu va lipsi. Sufletul Ardealului va fi la Năsăud — modestul târgușor cul-tural. În 20 Iunie sufletul întregului Ardeal va fi la Năsăud.

*

Expoziția de pictură P. Capidan. — Judecând după mulțimea expozițiilor de pictură din Cluj, un sentiment de mândrie trebuie să ne măgulească: avem și noi pictorii noștri! Inșă, calitativ aproape toate sunt mediocre. Firește, colorile ce-rului sunt monotone; rareori svâc-nește tăișul fulgerului alb și orbilor. Profesioniștii colorilor au de ales între redarea fotografică — fără valoare, a lumii exterioare, sau fră-

sănătoase și agreabile: dra M. T. Agh, soprană, de o dulceață și cârmuire pricepută în aria „Revino'n-vingător” din Aida, care compensează neîndestularea intensității; dra E. Breban, altistă cu clare și pline note de contraltă à la Lya Pop, și o amplă și catifelată partneră în duetul din Madame Butterfly, cântat împreună cu dra Agh; dra U. Bănescu, mezzosoprana caldă și duioasă, care în „Les Lettres” din „Werther” a pus mai multă simțire și abilitate decât și-a afirmat involtura, de care a dat dovadă alte dăți. Pianul (cl. A. Voileanu) a dat pe dra V. Iuga, care în „Cammpanella” de Liszt a învins prin destoinicie greutățile de agilitate ale bucății; dna Cupcea-Munteanu (cl. C. Deac), acompaniată de înșasă profesoara în „Wanderer-Fantasia” de Schubert-List, a cântat cu aleasă simțire și cu o tehnică remarcabilă; iar dnui A. Rónai — singurul absolvent — din aceeaș clasă s'a achitat suveran și nobil de „Fantasia quasi-Sonata” a lui Liszt, care e recunoscut ca un autor de bucăți nu ușoare: compoziții pentru cei cari stăpânesc arta pianului. Dl Rónai e un real talent, care, dac'ar cerceta centrele străinătății, unde mai are încă ce învăța, ar deveni desigur un pianist de prima forță. — Secția a doua: drama, s'a prezentat într'un cenușu exasperant, provenit desigur în urma scenelor alese: „O căsnicie” de Ursachi și „Ca'n B. blie” de Cavalotti, unde în ambele s'a măcinat o banalitate derizorie și găunoasă. Totuș înseilăm siguranța și prestața dnei V. Tatu, în comedia ultimă mai ales, în care a turnat un suflu veridic de viață, omorând convenționalul celorlalți. Dș E. Nicoară, în prima comedie, deslănătă.

Atât. Și acum ne întrebăm îngrijorați: unde sunt artiștii bărbați? Să nu cumva să avem pe urmă o suprapopulație de artiste, fie de operă, fie de dramă?

*

Raportul Basarabiei culturale după înfăptuirea unirii politice a tuturor aceloră, în inima cărora se sbuciuma sânge românesc în veacurile trecute și vitrege, e foarte șters. Provincia de peste Prut, unde în aliajul din care a rezultat neamul nostru a intrat mai mult metal slav decât aiurea, a dat probe de potențialitate numai: nimic concret; trezirea ei din somnolența ce i-a cauzat-o vut a este anevoioasă.

Ardealul și-a manifestat în mare măsură calitățile specifice; și Bucovina. Pricina acestei stări de lucruri o explică dl O. Ghibu — directorul ziarului „România Nouă”, reînviat după trei ani — astfel: „În Basarabia s'a menținut până în ziua de astăzi revoluția ca stare sufletească. Agenții Rusiei o alimentează prin fel de fel de mijloace, iar cei cari ar fi chemați s'o înlăture printr'o luptă solidară umăr la umăr se ciocnesc între olaltă. Pentru cimentarea patriotismului nu s'a făcut nimic durabil; spiritul populației nu este în măsura trebuitoare pătruns de acest sentiment, pe care nu avut dela cine să-l învețe temeinic până acuma”. Căci desigur, dacă solul nu e muncit prin inteligența omului, atunci rămâne „terra deserta”. E necesar țâpoiul ideii și arăpile sentimentului ca să se efectueze minunea creației. Din stânca biblică a fășnit apă numai prin bagheta magică a lui Moise, favoritul lui Dumnezeu.

Deaceea reparația ziarul acesta „național independent” trebuie salutată cu sinceră bucurie. Așa cum se prezintă până acuma — scris și pentru norodul moldovenesc al Basarabiei și pentru intelectualitatea exigentă: — cu o clară tendință de a culturaliza în sens românesc acest ținut; cu o totală descurcare din ițele coplesitoare ale politicianismului; cu un ochiu ager și perspicace îndreptat spre malul opus al Nistrului, unde mișună furnicarul vrăjmașilor; și în fine, cu un început de activitate din partea „Astrei” noastre ardelenne, care alături de alte instituții cari se laudă cu acelaș caracter de propagandă, militează neinfluențată și neocosită pentru progresul românismului. Dl Ghibu, calit în opera de popularizare și priceput organizator, e o garanție pentru finalul acestei lupte. Fiu de-al Mărginenilor cari — dela Rășinari la Poiana — porneau cu ciopoarele de oi și cu ceasloavele în desagi până în Basarabia, și mai departe, până pe țărmurii Volgei, și ardelean de stâncă, prin personalitatea sa morală și prin experiența gazetărească ce și-a asimilat-o în inima Basarabiei, în Chișinăul lui 1918, e cel mai îndreptățit a fi conducătorul acestei „Renașteri” a Basarabiei, de care s'a vorbit într'un timp, și pe urmă a fost inundată de valul miasmatic al politiceii. Tot atât de promițător e și grupul ce și l-a putut înfrîpă în jurul său: M. Sadoveanu, Pan Haluppa, D. Cazacu, Ș. Ciobanu,

etc. Deși nu s'a mutat la Alba-Iulia, cum se propusese într'o vreme — și bine e c'a rămas acolo! — Ardealul întreg salută din tot sufletul zorile ce încep a miji la hotarul răsăritean al României.

*

O serbare excepțională s'a înjghebat cu prilejul împlinirii a 150 de ani de existență a liceului ordinului piarist din Cluj, unul dintre cele mai vechi „gimnasii” din Ardeal, datând din vremea principelui Báthory Ștefan, de 350 de ani, — căci, atară de cele săsești, înființate în timpul când Reforma își găsea adepți printre Sași, în urma propagandei lui Honterus, și cari au avut parte de o viață continuă, noi, Românii transilvăneni ne putem mândri cu unul numai de 50 de ani, grei și aceștia în cumpăna progresului. Liceul catolicilor piariști din Cluj, pe lângă valoarea lui covârșitoare pentru cultura maghiară, căci, din simpla enumerare a „oamenilor mari” ieșiți de pe băncile acestui gimnasiu, făcută de dl L. György, directorul revistei „Pásztortüz”, se poate intui ce temeinic construit a fost acest edificiu al luminei, — mai are o importanță românească. Anume, aproape dela începuturi, fiii cei mai deștepți ai țăranilor valahi au supt știința în această instituție primitoare. Într'un tablou al celor mai însemnați bărbați cari s'au format aici mai întâiu, alături de somități maghiare, apar: Gheorghe Lazăr cu episcopul-persecutor Vasile Moga; Gheorghe Barițiu, zlaristul și președintele Academiei Române, al „Astrei”, și istoricul Revoluției din 48; Aron Pumnul, dascălul lui Eminescu; Al. Papiu Ilarian, istoricul; mitropolitul Meșanu; „Craiuul Munților” gloriosul Avram Iancu; Episcopii greco-catolici: Ioan Lemény, Ioan Bob și Ioan Giurgiu de Patak.

Afară de aceștia, în lipsă de portrete, au fost amintiți: Petru Maior și Gheorghe Șincal, profesii deșteptării noastre; Ion Maiorescu; apoi Ștefan Micle, cunoscut din biografia lui Eminescu. Toți aceștia, și împreună cu ceilalți, cei mulți, cei obscuri, cari n'au trasat o linie aurie în povestea neamului nostru, au fost plămădiți în creuzetul comun, laolaltă cu ceilalți, de alt neam, și totuși, flacăra divină care sălășluia în sufletul lor a putut realiza minunea veacului trecut: trezirea și edificarea conștiinței naționale. Sub acest raport, gimnaziul piarist, oplo-

sit în impunătorul edificiu din fața Universității, a fost un adevărat iradiator de lumină, de raze puternice și lungi.

Proportional cu însemnătatea momentului, serbarea a reușit frumoasă. Toți foștii elevi — vên diákok — s'au întrunit sub prezidenția superlativului elev bătrân octogenar, care și-a luat matura în 1864. După serviciul divin în biserica lui Matia din piață, a urmat un matineu cu un program variat, bogat în reamintiri și unificator de suflete. Dintre elevii români au fost prezenți: dnii T. Mihali, primarul orașului, E. Isac inspector general al artelor, și C. Pavel, dela Opera Română din Cluj.

Cadoul cel mai frumos pe care-l puteți face unui prieten, rudesau cunoscut, este o colecție din revista bilunară

„COSINZEANA”

cu sute de ilustrații, poezii, nuvele, schițe romane, articole dări de seamă și flori de o zi

Colecția din anul 1922 costă 120, cea din 1923, 150 Lei, cea din 1924 și 1925 câte 200 Lei.

CETIȚI

DOUĂ IUBIRI

POEZIE LIRICE
DE
RADU MĂRGEAN

DE VÂNZARE

la Administrația revistei „Cosinzeana”

PREȚUL 10 L E I

Adresa destinatarului

O C U L T I S M

Reușești în viață numai prin voință. Ca să-ți poți forma voința trebuie să te cunoști.

Venim în ajutorul Dumniavoastră, descriindu-vă perfect temperamentul și facultățile naturale psihice.

Trimiteți la redacție: o fotografie și suma de Lei 60, arătând care vă este culoarea ochilor (negru, căprui, verde, albastru), statura (înalt, subțire, scurt, gras), etatea, sexul, ocupația și scrisoarea D-stră scrisă necaligrafic (naturală).

Puteți formula și câteva întrebări asupra talentelor înăscute, cari vă interesează.

FOTOGRAFIA SE ÎNAPOIAZĂ

IMPRIMATE DE ORICE NATURA
FURNIZEAZĂ

PROMPT
ȘI IEFTIN

T IPOGRAFIA

DR. S. BORNEMISA

CLUJ
PIAȚA CUZA
VODĂ No. 16

COMENZI

VENITE PRIN POSTĂ SE EXECUTĂ CU PRECADERE !!